TEMA 4. L'ATENCIÓ A LA DIVERSITAT DE L'ALUMNAT. PRINCIPIS I ESTRATÈGIES. MESURES ORGANITZATIVES, CURRICULARS I DIDÀCTIQUES. ALUMNAT AMB NECESSITATS ESPECÍFIQUES DE SUPORT EDUCATIU. MESURES EDUCATIVES ESPECÍFIQUES.

ÍNDEX

1. Introducció
2. L'atenció a la diversitat de l'alumnat
3. Principis i estratègies
   - 3.1. Diversitat i inclusió
   - 3.2. Equitat i igualtat d'oportunitats
   - 3.3. Personalització de l'aprenentatge
   - 3.4. Prevenció i detecció de barreres
   - 3.5. Participació i corresponsabilitat
4. Mesures organitzatives, curriculars i didàctiques
   - 4.1. Mesures organitzatives
   - 4.2. Mesures curriculars
   - 4.3. Mesures didàctiques: el Disseny Universal per a l'Aprenentatge
   - 4.4. Mesures i suports universals, addicionals i intensius
5. Alumnat amb necessitat específica de suport educatiu
6. Mesures educatives específiques
   - 6.1. Intensificació de la resposta educativa
   - 6.2. Pla de suport individualitzat (PI)
   - 6.3. Professionals, serveis i recursos
7. Conclusions
8. Referències normatives i bibliogràfiques

FIL CONDUCTOR

Diversitat → barreres i fortaleses → disseny accessible → mesures i suports → participació → aprenentatge → progrés.

oposicionsdocents.com

1. INTRODUCCIÓ

Cada infant arriba a l'escola amb experiències, capacitats, interessos, ritmes, llengües, contextos familiars i socioculturals i formes d'aprendre diferents. Per tant, oferir exactament la mateixa resposta a tot l'alumnat no garanteix necessàriament la igualtat d'oportunitats: l'equitat exigeix generar les condicions perquè cadascú pugui ser present, participar, aprendre i progressar.

Aquesta mirada implica superar una concepció de l'atenció a la diversitat centrada exclusivament en determinats alumnes per avançar cap a un sistema educatiu inclusiu que assumeixi la variabilitat com una característica inherent de qualsevol grup. La necessitat de suport s'entén en la interacció entre les característiques de la persona i les de l'entorn; per això la intervenció no pot centrar-se únicament en l'alumne, sinó també en el context, que pot actuar com a facilitador o com a barrera.

Aquest plantejament s'emmarca en la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, modificada per la Llei orgànica 3/2020 (LOMLOE); la Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació (LEC); el Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu, i el Decret 175/2022, de 27 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica.

En conseqüència, atendre la diversitat no significa dissenyar primer per a un hipotètic alumne mitjà i adaptar després per a qui no hi encaixa. Significa dissenyar contextos educatius accessibles, flexibles i exigents, i intensificar els suports quan sigui necessari, mantenint expectatives altes i una pertinença real al grup.

PERSONALITZA · LA MEVA MIRADA DOCENT

Substitueix o completa 3-4 línies amb una experiència que mostri un aprenentatge professional: una situació en què modificar el context, la metodologia, l'organització o el suport va millorar la participació o l'aprenentatge. Evita l'anècdota descriptiva; explica què et va fer comprendre o canviar com a docent.

2. L'ATENCIÓ A LA DIVERSITAT DE L'ALUMNAT

La diversitat és una característica inherent a qualsevol comunitat humana. A l'escola es manifesta en els coneixements previs, els ritmes i les formes d'aprendre, les capacitats, els interessos i

motivacions, la competència lingüística, les condicions personals, els contextos familiars i socioeconòmics, les identitats culturals i les diferents maneres de relacionar-se i participar.

Per això, l'educació inclusiva no pot identificar-se exclusivament amb l'atenció a l'alumnat amb discapacitat o amb necessitats educatives especials. Tot l'alumnat és divers i necessita una resposta educativa ajustada, encara que no tothom requereixi la mateixa intensitat de suport.

Booth i Ainscow plantegen la inclusió com un procés de transformació de les cultures, les polítiques i les pràctiques educatives orientat a augmentar la participació i reduir les barreres a l'aprenentatge. Aquesta aportació és especialment útil perquè desplaça la pregunta del dèficit individual cap a la relació entre l'alumne i el context.

La perspectiva actual desplaça la mirada del dèficit cap a la interacció persona-context. Davant d'una dificultat, no ens preguntem només «què li passa a aquest alumne?», sinó també «quines barreres troba per accedir, participar i aprendre?» i «quines fortaleses podem mobilitzar?». L'etiqueta pot ser necessària per orientar determinades decisions, però no explica per si sola les necessitats educatives ni pot substituir el coneixement funcional de l'infant.

Aquesta concepció no nega les característiques personals ni les necessitats específiques. Les interpreta en relació amb les exigències de la tasca, els recursos, l'organització, els suports i les relacions. Una mateixa condició pot generar necessitats diferents en contextos diferents.

L'atenció a la diversitat esdevé, així, una responsabilitat compartida del centre. Es concreta en el projecte educatiu, l'organització, la programació, les situacions d'aprenentatge, l'acció tutorial, l'avaluació i les decisions quotidianes de l'equip docent.

3. PRINCIPIS I ESTRATÈGIES

3.1. Diversitat i inclusió

El primer principi és el reconeixement de la diversitat com un fet universal. Això comporta abandonar expectatives d'homogeneïtat i entendre la variabilitat com el punt de partida de la planificació. En aquesta línia, Echeita situa la inclusió com un procés de millora que ha d'interrogar constantment les barreres que dificulten la presència, la participació i l'aprenentatge.

oposicionsdocents.com

3.2. Equitat i igualtat d'oportunitats

Igualtat i equitat estan relacionades, però no són equivalents. Garantir oportunitats d'èxit pot requerir recursos, bastides, temps, formes d'accés o intensitats de suport diferents. L'objectiu no és reduir les expectatives, sinó eliminar barreres i proporcionar els suports necessaris perquè cadascú progressi.

3.3. Personalització de l'aprenentatge

Personalitzar no significa elaborar una programació diferent per a cada alumne, sinó conèixer el grup i dissenyar propostes prou flexibles perquè hi hagi diferents vies d'accés, participació i expressió, amb suports graduats i objectius d'aprenentatge clars.

3.4. Prevenció i detecció de barreres

Una escola inclusiva no espera que aparegui el fracàs per intervenir: anticipa dificultats, recull evidències, ajusta la resposta i augmenta la intensitat dels suports quan és necessari. La detecció primerenca té sentit quan condueix a decisions educatives i no simplement a classificacions.

3.5. Participació i corresponsabilitat

La inclusió requereix participació i corresponsabilitat. Tutor, equip docent, professionals especialistes, serveis educatius, alumnat i famílies comparteixen responsabilitats diferents però complementàries. La resposta educativa deixa de ser una suma d'intervencions individuals i esdevé una actuació coordinada.

Entre les estratègies que concreten aquests principis destaquen la flexibilitat d'agrupaments, espais i temps; la docència compartida; l'aprenentatge cooperatiu i la tutoria entre iguals; les bastides; l'accessibilitat dels recursos; l'avaluació formativa i formadora; l'acció tutorial; i el Disseny Universal per a l'Aprenentatge.

PERSONALITZA · CRITERI PROFESSIONAL

Tria un principi i concreta'l en una decisió que hagis pres o prendries a l'aula. Fórmula útil: «En la meva pràctica, aquest principi es concreta quan... perquè...». La clau és justificar pedagògicament la decisió.

oposicionsdocents.com

4. MESURES ORGANITZATIVES, CURRICULARS I DIDÀCTIQUES

Atendre la diversitat exigeix actuar simultàniament sobre diferents dimensions de la vida escolar. Per respondre de manera explícita a l'enunciat del tema, distingim mesures organitzatives, curriculars i didàctiques, i les relacionem després amb els graus d'intensitat —universals, addicionals i intensius— del sistema educatiu inclusiu català.

4.1. Mesures organitzatives

Les mesures organitzatives modifiquen les condicions en què es produeix l'aprenentatge. Inclouen l'organització flexible dels agrupaments, espais i temps; l'ús educatiu dels recursos humans; la coordinació dels professionals; la docència compartida; els agrupaments heterogenis; l'acció tutorial i les estructures de coordinació del centre.

Aquesta mirada implica entendre els recursos personals no només com a «hores de suport» assignades individualment, sinó com una oportunitat per transformar el context ordinari. Sempre que sigui adequat, la presència de més d'un professional a l'aula pot ampliar les possibilitats d'observació, retroacció, modelatge, bastida i participació de tot el grup.

La Comissió d'Atenció Educativa Inclusiva (CAEI), o òrgan equivalent, té un paper rellevant en la presa de decisions i el seguiment de la resposta inclusiva, sense substituir la responsabilitat de l'equip docent.

4.2. Mesures curriculars

Les mesures curriculars permeten ajustar la resposta educativa mantenint com a referent un currículum competencial i inclusiu. En el marc del Decret 175/2022, la planificació mobilitza competències específiques, criteris d'avaluació i sabers mitjançant situacions d'aprenentatge significatives.

L'ajust curricular pot afectar les formes d'accés, el grau de suport, la complexitat de les tasques, els temps, els recursos, les formes d'expressió o els processos d'avaluació i, quan correspon normativament, els referents curriculars que es concreten en el Pla de suport individualitzat.

oposicionsdocents.com

L'avaluació formativa i formadora té una funció especialment inclusiva: aporta evidències per regular l'ensenyament i ajuda l'alumnat a comprendre què aprèn, on es troba i quins passos pot fer per continuar progressant.

4.3. Mesures didàctiques: el Disseny Universal per a l'Aprenentatge

Les mesures didàctiques concreten la flexibilitat en els processos d'ensenyament i aprenentatge. Un referent central és el Disseny Universal per a l'Aprenentatge (DUA), que proposa anticipar la variabilitat des del disseny en comptes d'esperar que aparegui una dificultat per adaptar posteriorment la proposta.

Les Directrius DUA 3.0 de CAST (2024) articulen el disseny al voltant de múltiples mitjans de compromís, representació i acció i expressió, i reforcen l'agència de l'aprenent, la identitat i la pertinença, la interdependència i l'abordatge de barreres vinculades a biaixos i sistemes d'exclusió.

Per recordar-ne la lògica podem associar el compromís al «per què» de l'aprenentatge, la representació al «què» i l'acció i expressió al «com». No són tres receptes independents, sinó tres dimensions que ajuden a planificar opcions sense perdre de vista els mateixos objectius d'aprenentatge.

A Primària això es concreta, per exemple, quan en una situació d'aprenentatge sobre l'entorn oferim un text, una infografia i un àudio per accedir a la informació; anticipem vocabulari i activem coneixements previs; permetem demostrar l'aprenentatge mitjançant un text, una explicació oral o un producte visual; i proporcionem bastides i retroacció orientades al progrés.

4.4. Mesures i suports universals, addicionals i intensius

El sistema inclusiu català gradua la resposta mitjançant mesures i suports universals, addicionals i intensius. Aquesta classificació no substitueix l'anterior: una mesura pot ser organitzativa, curricular o didàctica i, alhora, tenir una determinada intensitat.

Les mesures i suports universals s'adrecen a tot l'alumnat i tenen caràcter preventiu i proactiu. Flexibilitzen el context, minimitzen barreres i inclouen, entre altres, la personalització dels aprenentatges, l'organització flexible, l'avaluació formativa i formadora i l'acció tutorial i orientadora.

oposicionsdocents.com

Les mesures i suports addicionals ajusten la resposta de manera flexible i temporal quan determinats aspectes del procés d'aprenentatge o desenvolupament poden comprometre l'avenç personal i escolar. Es vinculen a les mesures universals i cerquen la màxima participació en les situacions educatives del centre i de l'aula. A Primària poden incloure, segons la necessitat, l'acció tutorial específica, el suport del mestre d'educació especial, el SEP, el suport lingüístic i social o l'aula d'acollida, entre altres actuacions.

Les mesures i suports intensius són actuacions extraordinàries adaptades a l'alumnat amb necessitats educatives especials, amb una freqüència regular i, habitualment, sense límit temporal. Se sumen a les universals i addicionals i han de cercar la màxima participació. Entre els recursos especialment rellevants per a Primària hi ha el SIEI, el SIAL, el personal d'atenció educativa, l'AIS, els CEEPSIR i l'atenció directa de serveis específics com el CREDA o el CREDV, quan correspon.

En síntesi: les universals són per a tot l'alumnat i tenen una funció preventiva i proactiva; les addicionals intensifiquen temporalment la resposta per a alguns alumnes; i les intensives aporten una resposta extraordinària i regular quan les necessitats educatives especials ho requereixen.

PERSONALITZA · EL MEU MICROCAS

Descriu una situació real o versemblant de 4-6 línies. Ha de permetre veure què és universal, què s'intensifica i per què. No cal identificar diagnòstics si no aporten valor a la decisió educativa.

5. ALUMNAT AMB NECESSITAT ESPECÍFICA DE SUPORT EDUCATIU

Dins d'aquesta resposta per a tot l'alumnat, alguns infants poden presentar necessitats específiques de suport educatiu (NESE) que requereixen una identificació i un ajust més específic de les mesures i els suports.

La LOMLOE inclou dins l'alumnat que pot requerir una atenció educativa diferent de l'ordinària, entre altres situacions, les necessitats educatives especials, els trastorns del desenvolupament del llenguatge i la comunicació, els trastorns d'atenció o d'aprenentatge, el desconeixement greu de la llengua d'aprenentatge, la vulnerabilitat socioeducativa, les altes capacitats, la incorporació tardana i determinades condicions personals o d'història escolar.

oposicionsdocents.com

En el marc català, la identificació de les NESE es fa considerant el funcionament de l'alumne dins del seu context educatiu, independentment de la seva condició personal i social. La valoració ha de considerar les fortaleses, les competències prèviament adquirides, les formes d'aprenentatge més eficaces, els reptes curriculars i les condicions personals o socials que interfereixen en l'aprenentatge.

Les categories tenen utilitat per orientar mesures i suports, però no defineixen la persona. El coneixement educatiu de l'alumne ha de permetre respondre tres preguntes: quines fortaleses podem mobilitzar, quines barreres dificulten el seu progrés i quins suports poden reduir-les.

Cal diferenciar NESE i necessitats educatives especials (NEE). La LOMLOE defineix l'alumnat amb NEE com aquell que afronta barreres que limiten l'accés, la presència, la participació o l'aprenentatge, derivades de discapacitat o de trastorns greus de conducta, de la comunicació i del llenguatge, i que requereix determinats suports i atencions educatives específiques.

La identificació de necessitats, per tant, no és el final del procés sinó l'inici de la presa de decisions: què necessita aquest alumne, en aquest context, per continuar essent present, participant, aprenent i progressant?

6. MESURES EDUCATIVES ESPECÍFIQUES

Les mesures educatives específiques s'han d'entendre dins d'un continu de resposta. La base és una resposta universal de qualitat; quan aquesta no és suficient, s'incorporen mesures addicionals i, quan les necessitats ho requereixen, intensives. La intensificació no substitueix les mesures prèvies: s'hi suma.

6.1. Intensificació de la resposta educativa

Aquest model evita dues errades oposades: atribuir qualsevol dificultat exclusivament a l'alumne o considerar que una bona resposta universal elimina la necessitat de suports especialitzats. Inclusió i especialització són compatibles quan els recursos específics augmenten l'accés, la participació, l'aprenentatge, l'autonomia i la pertinença.

Quan la resposta requereix recursos especialitzats, la decisió no és quin recurs «correspon» a una etiqueta, sinó quina funció educativa cal reforçar i com s'integra al context ordinari. El SIEI n'és un bon exemple: és una dotació extraordinària incorporada al centre per augmentar participació,

oposicionsdocents.com

aprenentatge i autonomia, no una aula paral·lela. La seva funció s'ha d'entendre integrada en la resposta del centre: l'alumne continua essent responsabilitat del conjunt de l'equip docent.

En aquest marc, l'organització dels suports intensius s'ha de planificar a partir de les necessitats educatives i de la participació de l'alumne en el seu grup de referència. La coordinació entre professionals ha de garantir que els suports especialitzats reforcin la resposta ordinària i n'augmentin l'accés, l'aprenentatge, l'autonomia i la pertinença.

6.2. Pla de suport individualitzat (PI)

El Pla de suport individualitzat (PI) és un instrument per concretar la presa de decisions sobre la resposta educativa quan correspon. No s'ha d'entendre com un document burocràtic ni com una programació desvinculada de l'aula, sinó com la planificació dels ajustos, mesures i suports necessaris perquè l'alumne progressi dins del seu context educatiu.

La decisió d'elaborar un PI correspon a la CAEI o òrgan equivalent. Quan la iniciativa parteix del tutor o d'un altre docent, abans de proposar-lo cal identificar les necessitats amb l'equip docent, l'alumne i la família i revisar la idoneïtat de les mesures i suports universals i addicionals que ja s'estan aplicant. La CAEI valora la proposta.

El tutor és responsable d'elaborar el PI i fer-ne el seguiment amb la col·laboració de l'equip docent i, si escau, l'assessorament dels serveis educatius. La família i l'alumne han de participar en el procés, i la direcció dona el vistiplau d'acord amb el procediment establert.

6.3. Professionals, serveis i recursos

La resposta educativa requereix coordinació entre el tutor i l'equip docent, els professionals especialistes del centre, la CAEI, l'EAP, els serveis educatius específics quan corresponen i la família. Aquesta coordinació ha de compartir objectius, criteris d'actuació i evidències sobre l'evolució de l'alumne.

L'EAP té un paper especialment rellevant en l'assessorament psicopedagògic i, quan correspon, en el reconeixement de NESE i la determinació de mesures intensives. Els serveis específics i els CEEPSIR poden aportar orientació, recursos o programes especialitzats, sempre coordinats amb el centre.

El seguiment ha de permetre valorar si les mesures funcionen, si cal modificar-ne la intensitat i si continuen afavorint la màxima participació possible. La continuïtat d'una mesura ha de dependre de les evidències sobre la seva utilitat i no de la inèrcia organitzativa.

oposicionsdocents.com

PERSONALITZA · EXPERIÈNCIA REFLEXIONADA

Incorpora 4-6 línies sobre una coordinació amb equip docent, MEE, EAP, família o un altre servei que hagi modificat positivament la resposta educativa. Explica què es va decidir i què vas aprendre professionalment.

7. CONCLUSIÓ

Al llarg del tema hem passat de parlar d'atenció a la diversitat a comprendre què significa construir una escola per a tothom. Aquest canvi no és només terminològic: modifica la mirada sobre l'alumnat i, sobretot, sobre la responsabilitat educativa.

Si entenem la diversitat com un fet universal, la primera pregunta ja no pot ser quina adaptació farem quan un infant no encaixa en allò que havíem previst. La pregunta ha de començar abans: com podem dissenyar l'aprenentatge perquè la variabilitat de l'alumnat hi tingui cabuda des del principi?

El DUA, la personalització, l'organització flexible, l'avaluació formativa i formadora i les mesures universals contribueixen a construir aquest context. Quan no són suficients, les mesures addicionals i intensives permeten augmentar el suport sense perdre l'horitzó compartit: presència, participació, aprenentatge i progrés.

Una escola inclusiva, per tant, no és aquella en què tots els alumnes fan exactament el mateix, de la mateixa manera i al mateix temps. Tampoc és aquella que multiplica respostes paral·leles. És aquella que manté expectatives altes, reconeix les singularitats, redueix barreres i mobilitza els suports necessaris perquè cadascú pugui formar part de la comunitat i avançar.

En definitiva, avançar cap a una escola inclusiva significa deixar de preguntar-nos si un alumne pot adaptar-se a allò que hem dissenyat i començar a preguntar-nos què podem transformar perquè hi pugui ser, participar, aprendre i progressar.

oposicionsdocents.com

PERSONALITZA · VEU PRÒPIA

Reserva les últimes 3-5 línies per a una convicció professional pròpia i concreta. Evita frases genèriques com «cada infant és únic». Fórmula possible: «Com a mestre/a, aquest tema em recorda que la inclusió es juga sobretot quan...».

8. REFERÈNCIES NORMATIVES I BIBLIOGRÀFIQUES

8.1. Normativa essencial

- Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació (LOE), modificada per la Llei orgànica 3/2020, de 29 de desembre (LOMLOE).
- Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació (LEC).
- Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu.
- Decret 175/2022, de 27 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica.

8.2. Referències pedagògiques seleccionades

- CAST. (2024). Universal Design for Learning Guidelines version 3.0. CAST.
- Booth, T., & Ainscow, M. (2015). Guía para la educación inclusiva: desarrollando el aprendizaje y la participación en los centros escolares. FUHEM / OEI. [Referent conceptual sobre cultures, polítiques i pràctiques inclusives.]
- Echeita, G. (2017). Educación inclusiva. Sonrisas y lágrimas. Aula Abierta, 46(2), 17-24. [Referent per a la comprensió de la inclusió com a procés i de les barreres a la presència, participació i aprenentatge.]

oposicionsdocents.com

GUIA DE PERSONALITZACIÓ DEL TEMA

LLOC	QUÈ APORTA	EXTENSIÓ	PREGUNTA GUIA
Introducció	Mirada docent	3-4 línies	Què he après sobre diversitat que ha canviat la meva manera d'ensenyar?
Principis	Criteri professional	2-4 línies	Quina decisió concreta mostra que aplico aquest principi?
Mesures	Microcas	4-6 línies	Com graduo els suports sense separar l'alumne de la comunitat?
NESE / coordinació	Experiència reflexionada	4-6 línies	Què vaig comprendre gràcies a observar o coordinar-me?
Conclusió	Veu pròpia	3-5 línies	Quina convicció professional em deixa aquest tema?

CONTROL DE QUALITAT ABANS D'ESTUDIAR-LO

- ☐ Tots els epígrafs de l'enunciat oficial són visibles i desenvolupats.
- ☐ La normativa no apareix com una llista: justifica decisions educatives.
- ☐ Les categories NESE no substitueixen la mirada funcional i contextual.
- ☐ Organitzatives / curriculars / didàctiques no es confonen amb universal / addicional / intensiu.
- ☐ DUA s'explica des de CAST 3.0 i es concreta a l'aula.
- ☐ El PI s'explica amb el procediment actual: CAEI, tutor, equip docent, alumne i família.
- ☐ Els recursos específics s'expliquen per la seva funció, no com un catàleg memorístic.
- ☐ Hi ha aportacions personals breus, pertinents i professionalment justificades.
- ☐ La conclusió és específica del Tema 4 i recupera el fil conductor.
- ☐ Es diferencia amb precisió NESE de NEE i les categories no substitueixen l'anàlisi funcional.
- ☐ Les mesures universals, addicionals i intensives formen un continu acumulatiu.
- ☐ La intensificació dels suports preserva presència, participació, aprenentatge i pertinença.

oposicionsdocents.com

NORMATIVA EDITORIAL I LLICÈNCIA D'ÚS

Aquest document és material original d'**oposicionsdocents.com** i està destinat exclusivament a l'ús personal de la persona usuària o alumne/a que l'ha adquirit o rebut autoritzadament.

Queda autoritzada la **consulta, l'estudi, la impressió per a ús propi i l'anotació personal** del contingut.

No està permesa, sense autorització prèvia i per escrit, la **reproducció total o parcial**, la **distribució**, la **comunicació pública**, la **transformació**, la **cessió a tercers**, la **publicació en webs, plataformes, xarxes socials o repositoris**, ni la seva incorporació a **bases de dades, eines o sistemes d'intel·ligència artificial**, així com tampoc la seva utilització amb **finalitats comercials, formatives o de difusió alienes al projecte**.

Les **cites breus** amb finalitat acadèmica o de ressenya s'han d'acompanyar sempre de la **menció corresponent a la font**.

El contingut d'aquest material pot ser **actualitzat, revisat o ampliat** en futures edicions. La persona usuària és responsable de **contrastar-ne l'adequació** amb la convocatòria, la normativa vigent i els criteris actualitzats del procediment selectiu.

© Josep Ferré Fatsini · oposicionsdocents.com. Tots els drets reservats.

oposicionsdocents.com